

ДОКУМЕНТАЛЬНІ СВІДЧЕННЯ 1635 Р. ПРО ОСТРОЗЬКИХ РЕМІСНИКІВ.

В XVI - першій половині XVII ст. місто Острог було значним ремісничим центром на терені історичної Великої Волині. Про це зберіглись численні свідчення у документальних джерелах - у волинських гродських книгах, актах Литовської і Волинської (Руської) метрик, тобто офіційних документах того часу, що мали юридичну вагу. Завдяки цим свідченням перед нами, нащадками українців доби Середньовіччя і Нового Часу XV-XVIII ст., повстають предки сучасних острожан - міщани, ремісники, прості люди, руками і хистом яких створювались знаряддя праці і необхідні предмети побуту і вжитку, а їх виробничі навички, професіоналізм, кваліфікація і досвід передавались поколіннями острожан. Так, завдяки цим острозьким ремісникам і формувалась століттями народна матеріальна культура нашого краю.

Серед багаточисленних документів XVI-XVII ст. привернув нашу увагу один із записів у Луцькій гродській книзі від 24 жовтня 1635 р. збірки ф.25 «Луцький гродський суд» в актовій книзі (одиниці зберігання) №197 (згідно нумерації колишнього Київського Центрального архіву давніх актів № 2468), теперішнього Центрального державного історичного архіву України у Києві. На аркушах 552-зв. - 553-зв. вміщений документ про тодішніх острозьких ремісників «Юрамент» (тобто свідчення під присягою) острозького бурмистра Онисима («Ониська») Романовича. Заголовок цього акту: «Юрамент мешчанина еє милости пание воеводине Виленское з местечка Острога в справе скарбовой».

На тій частині міста, що була під юрисдикцією (владою) внучки князя Василя-Костянтина Костянтиновича Острозького Анни-Алоїзи (1600-1654), вдови гетьмана Короля Ходкевича, О.Романович, бурмистр Острозький,

дав офіційне свідчення про кількість ремісників «в месте Старом Острогу в муре на части ясне велможное ее милости панее коеводинное Виленское», тобто Анні-Алоїзи, «также и на Новом месте, на Заставю и на Каролине воли справедалике сполне с цехмистрами цехов тамошних вси ремесници каждого зособна ремесла и коморников», яких він «водауг их реєстру» зафіксував. Знаменита фраза у цьому документі висловлена острозьким бурмістром, що він усіх цих ремісників порахував - «полчилием и порахувалем никому не фолкгючи», тобто нікому не роблячи винятків і без жодного виключення.

Із цього офіційного свідчення бурмістра тієї частини Острога, що належала кн. Анні-Алоїзі «в тых менованых трох местечках» (Старому Острозі і Новому місті Острозі, в Кароліні), поданий перелік 32-х ремісничих спеціальностей та їх кількість: «пекаров, што хлєв питльованный пшеничний пекют» - 21, «пекаров, што хлєв разовой пекют» - 79, «дзвонников» (можливо виробників дзвонів-людвисарів) - 3, «котляров» - 2, «мечников» - 11, «шнхтиров» (не можу ідентифікувати) - 3, «слусар» (тобто, слюсар) - 1, «ковалюв» - 12, «слусарчиков - 2, што своих варстатов не мают, за товарицы ровят», «стелмахов» - 2, «колодий» - 1, «токар» - 1, «бондаров» - 5, «күшнеров» - 25, «шевцов, што софяном ровят» - 22, «шевцов, што с простых скүр ровят» - 123, «резников, што видло вют» - 15, «резников, што вепри вют» - 14, «кгарваров» (гарбарів) - 41, «тєслов» - 21, «кганчаров» (гончарів) - 16, «римаров» - 30, «шаповалов» - 15, «олеяров» - 7, «пиковаров» - 10, «кравец, што блаватные (тобто, з шовку - М.К.) шаты робит» - 1, «кравцов посполитых» - 12, «мүзыков» - 22, «аптыкаров, што не бавят лекарскими речами, только корени продают» - 2, «интроликгатор» (інтролігатор) - 1, «картовник, што стримена малюет» - 1, «седяров» (тобто, сідлярів) - 6.

Окремо зазначено, що було «коморников», «коморничок» - 91, «перекүпцек, што солью торгүют», «кривоүсток» - 2, «граги того ж ремесла». Зазначені були ще і такі ремісники: «ткачов, которые не сүт (тобто, які не є. - М.К.) в цеху» - 2, «балвир» (по-польськи - «balwierz» - цирюльник) - 1.

Як засвідчує цей документ, на території, яка належала кн. Анні-Алоїзі і була під її юрисдикцією (управлінням) у жовтні 1635 року була зафіксована досить значна диференціація ремісничих спеціальностей, хоч деякі не вказані у цьому переліку: сідлярі, пивовари, тартичники, муляри (згадки про них є в акті поділу Острога між Янушем і Олександром кн.Острозькими в 1603 р.), не фіксовані друкарі, хоч є інтролігатор (палітурник), золотарі, годинникарі та ін.

Найбільш поширеними ремісничими професіями острожан у володінні кн. Анни-Алоїзи були і шевці, що виробляли взуття з простих шкір (123), пекарі, які випікали «разовий» хліб (79), гарбари (41), кушніри (25), музики «посполиті» (22), стільки ж шевців, що шили сап'янове взуття. Окремі професії були рідкими і предсатвлені 1-2 ремісниками: токар, кравець, що шив одяг із шовкової тканини, палітурник («інтролігатор»), «валвір» (цирульник), «картовник». Всього за моїми підрахунками - 527 ремісників.

Наступні пошуки у волинських актових книгах і порівняння відомостей XVI-XVIII ст. дозволять більш детально виявити динаміку та склад ремісничого населення Острога.